

PAR MĪLESTĪBU PAŠREIZ NERUNĀSIM

Režisores Paulas Plavnieces iestudētajos **Līgavu medniekos** Anšlava Eglīša ironija ielikta dinamiskā, brīžiem pat nervozi steidzīgā vidē **Teksts** Atis Rozentāls

Latvijas Nacionālā teātra vadības ideja sākt jauno sezonu ar Anšlava Eglīša *Līgavu medniekiem* kopumā ir stratēģiski gudra. Eglīša sākotnēji 1939. gadā žurnālā *Atpūta* turpinājumos publicētais debijas romāns ir ļoti populārs un ticis vairākkārt izdots, arī pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas. Pašlaik grāmatnīcu plauktos līdzās jau esošajam *Zvaigznes ABC* izdevumam romāns iznācis arī apgādā *Jumava* ar Nacionālā teātra iestudējuma plakātu uz vāka.

Ir tāds jēdziens «gudrā izklaide», un romāna dramatisējumu par tādu var uzskatīt. Nacionālā teātra izrādes mārketingus uzsver jūgendstila dekoratīvismu, lai gan Eglīša varoņi, stāvēdami Surģenieka greznā nama priekšā, kritizē fasādes bezgaurību. Tomēr tā nav gluži salonkomēdija, vismaz netiek tā spēlēta. Triju jaunekļu centieni izsisties uz augšu ar bagātu līgavu apprecēšanu nav tipiska komēdija, un smieklī zālē nemaz tik bieži neskan. Nav arī viegli atrast tēlu, kuram just līdzī šajā

enerģiski, tomēr ne karsti mutuļojošajā sižetā. Vai uz skatuves valda atveidotā laikmeta gars? Pagaidām nē.

NO KNIBĒNA PAR PUNĶI

Šis ir otrais mēģinājums *Līgavu mednieku* sižetu pārcelt uz latviešu profesionālā teātra skatuves, taču par 1998. gada iestudējumu Naura Klētnieka režijā Liepājas teātrī ziņas ir paskopas – vien hronikā izlasāmi dati par radošo komandu un aktieru sastāvu. *Līgavu mednieki* 1990. gadā (citot avotos – 1991. gadā) iestudēti Radioteātrī, un iestudējums četrās daļās joprojām brīvi pieejams *Lsm.lv* arhīvā. Savukārt Eglīša negatīvā attieksme pret latviešu kino savulaik pārvilkusi svītru iecerēti romānu ekranizēt, jo, filmas *Vilkaču mantinieci* sakaitināts, romāna autors pateicis Alvim Lapiņam stingru «nē», liecina literatūrzinātnieces Ingūnas Daukstes-Silasproģes publikācija internetā vietnē *Literatura.lv*.

Jaunās skatuves versijas autors ir Klāvs Mellis, kuram ir gana liela pieredze dramatisējumam rakstīšanā. Klāvs Mellis ir spējis savākt laika ziņā nedaudz izstiepto romāna norises gaitu gana kompaktā vēs-

tījumā, īsinādams to, ko grūti parādīt uz skatuves (piemēram, izvērsti epistulārā Epalta veiktā Nikolīnes aplidošana atspoguļota teju hronikas veidā, iesaistot Surģenieku jaunāko dēlu Imantu, sauktu par Imalīnu). Marginalizēta arī Imalīna organizētā slepenā ordeņa darbība, jo arī tā kā blakuslīnija isti neiekļaujas vēstījumā, ja to koncentrē uz jauno vīriešu trijotnes un viņu izredzēto sieviešu attiecībām. Dramatisējuma autors vienkāršojis un pat brutalizējis arī divas Eglīša izdomātās varoņu iesaukas, Ķebelkājas vietā lietojot Ķeblakāju, savukārt grāfs Deguns de Knibēns pārvērties par grāfu Punķi. Gluži objektīvi no romāna visas sižeta līnijas un arī tēlus nav iespējams adekvāti ietilpināt dramatisējumā, tāpēc visai epizodisks ir Kurta Sprukuļa jeb Vanckara tēls, bez kā varētu iztikt, ja vien viņš nebūtu ierakstīts kā liktenīgais nodevējs epizodē ar konsulam Majoram atklāto Surģenieku parāda noslēpumu. Daži skatītāji pēc izrādes noskatīšanās ievērojuši zināmu līdzību ar Pāvila Roziša *Cepli*, kas gan sarakstīts krietni agrāk – 1928. gadā –, bet, ja aplūkojam abu romānu līnijas no neizdevušās uzņēmējdarbības viedokļa, kā arī pamatnām, ka jauši vai nejauši abu romānu varoņi, kurus padara par finanšu mahināciju grēkāžiem, nosaukti par Cēzaru, nosacītas paralēles tiešām var vilkt.

IZKĀPŠANA NO LŪKAS

Skatoties *Līgavu medniekus* 10. septembrī, atmiņā nāca Silvijas Radzobes kais-

mīgais kādas recenzijas virsrakstā paustais aicinājums: «Neapmeklējiet pirmizrādes!» Īpaši pirmajā cēlienā no skatuves strāvoja nervoza centība, aktieriem rūpējoties par temporitmu un ārējo lomas zīmējumu, bet mazāk – par tēlu attiecībām un, kas izšķiroši svarīgi, pašu tēlu būtību. Surģenieku viesību ainas, kurām vajadzētu būt vieglprātīgi draiskām, brīžiem izskatījās pēc uzbudinātu neirastēniķu saietā. Skatītāju zālē savukārt sabiezēja aturība, lai neteiktu – vēsums, kas puslīdz izgaistinājās vien otrajā cēlienā.

Scenogrāfs Kristaps Kramiņš ir izveidojis ar skatuves ripu grozāmus Surģenieku nama interjerus, kas gan sašaurina kopējo spēles laukumu, tādējādi ainas, kurās piedalās arī studentu korporācijas *Kubezele* biedri ar draudzenēm, izskatās sablīvētas. Savukārt bibliotēkas skati asprātīgi atrisināti, ievietojot grāmatplauktus telefona būdīnā (nezinu, vai tādas bija aprakstītajā laika periodā, bet mūsdienās gan ir redzētas). Savrupnams izrādes beigās kļūst par simbolisku airu liellaivu, ar kuru Epalts dodas prom no Latvijas. Zīmīgi iecerēta ir Epalta un Ķuržēna pirmā parādīšanās uz skatuves – viņi izlien no kanalizācijas lūkas ar Anšlava Eglīša portretu (ar autoru saistītas zīmes scenogrāfs iestrādājis arī interjerā). Lūkas vēlākā izmantošana atklāj ieceru – tā ir pacelšanās no zemāka sociālā slāņa uz augstāku, bet neveiksmes gadījumā var nākties iekrist lūkā atpakaļ.

Bertas Vilipsones-Ielejas veidotie kostīmi gan iezīmē laikmetu kopumā, gan rak-

TEĀTRIS / AFIŠA

LATVIJAS NACIONĀLĀ OPERA UN BALETS

Lielā z. Pritijas Jendes solokonzerts 18.IX 19.00 *Nabuko* 19.IX 19.00 *Pie zilās Donavas* 20.IX 12.00, 18.00

LATVIJAS NACIONĀLAIS TEĀTRIS

Lielā z. *Līgavu mednieki* 17.IX 19.00 *Ar mani atkal runā... Ilze!* 18.IX 19.00 *Intīmās dzīves* 19.IX 18.00 **Aktieru z.** *Egles stāsti* 18.IX 18.30 *Ko var cilvēks* 19.IX 18.30 *Zīda čūska* 20.IX 18.30 *Oligarhs* 22., 23.IX 18.30

Jaunā z. *Ilgu tramvajs* 19.IX 18.30 *Princi-piāla nostāja* 22.IX 18.30

DAILES TEĀTRIS

Lielā z. *Pirmavots* 17., 18.IX 18.00 *Izrāde, kas saiet sviestā* 19.IX 18.00 *Vēl pa vienam* 20.IX 18.00 *Dzen savu arklu pār mirušo kauliem* 22.IX 18.30 *Rikojums Nr. 2* 23.IX 18.30 **Jaunā z.** Valmieras Drāmas teātra izrāde *Čērčils* 18.IX 19.00; 19.IX 13.00, 19.00 *Kalifornijas pakalni* 22.IX 19.00

JAUNĀS RĪGAS TEĀTRIS

Lielā z. *Dzimšanas dienas kūka* 17.IX 19.00 *Mazās lapsas* 18.IX 18.00 *Pelikāni un vīnogas* 19.IX 18.00 *Stāsts par Parsifālu* 20.IX 18.00 **Mazā z.** *Vectēvs* 17.IX 18.00 *Kaļu spēle* 18.–20.IX 19.00; 22.IX 19.30 *Apbrīnas ieleja* 23.IX 19.00 **Jaunā z.** *Pēdējā maltīte* 18., 22.IX 18.30 *Melnais gulbis* 23.IX 18.00

LATVIJAS LEĻĻU TEĀTRIS

Lielā z. *Parks, soliņš un kaka* 18.IX 18.30;

19.IX 14.00 *Ludvigs un Tuta* 20.IX 11.00, 14.00; 23.IX 11.00 **Mazā z.** *Runcis zābakos* 19.IX 11.00, 14.00 *Skrību skrību tvīt plunk!* 20.IX 11.00, 14.00 **Kamerzāle** *Čuči, Spilventiņ!* 19., 20., 22.IX 10.00

VALMIERAS DRĀMAS TEĀTRIS

Lielā z. *Burvju kalns* 20.IX 17.00 **Apalā z.** *Egomaniaki* 22., 23.IX 18.30 *Kurtuve Mēdeja* 19.IX 18.30 **Jaunā z.** *Diena projām palēja* 17.IX 18.30; 20.IX 13.00

LIEPĀJAS TEĀTRIS

Freimanis 17., 18.IX 19.00 *1 000 000 labu lietu* 18.IX 19.00

DAUGAVPILS TEĀTRIS

Agrā rūsa 18.IX 18.30 *Nākamgad tai pašā laikā* 20.IX 17.00

MIHAILA ČEHOVA RĪGAS KRIEVU TEĀTRIS

Lielā z. *Graņonka* 17.IX 19.00 **Mazā z.** *Trīs sīvētiņi un vilks* 17.IX 19.00 *Šušnirks un*

spoku muiža 19.IX 11.00, 13.00 *Princešu olimpiskās spēles* 20.IX 11.00, 13.00 **Arkāde** *Huligānes grēksūdze* 18.IX 19.00

KVADRIFRONS

Rīgas cirks *Apjukušais bārns* 20.IX 17.00; 22., 23.IX 19.00 **Tiešsaistē** *Rolanda dziesma; Kultūras pils*

DIRTY DEAL TEATRO

Konklāvs 22.IX 19.00 *Svētvieta* 23.IX 19.00

ĢERTRŪDES IELAS TEĀTRIS

Vientulās planētas sala 17.IX 19.00 *Ielpa: izelpa* 22.IX 19.00

TEĀTRA KLUBS AUSTRUMU ROBEŽA

Vilciens 17.IX 19.00 *Lidmašīna* 18.IX 19.00 *Neliešu balle* 19.IX 14.00 *Meklējiet sievieti!* 20.IX 14.00 *Autobuss* 22.IX 19.00 *Divi duči sārtu rožu* 23.IX 19.00

■ Īpaši pirmajā cēlienā izrādes forma ir strikti stilizēta, daudz izmantota arī simetrija, kā vienā no viesību ainām. Priekšplānā – Agate Marija Bukša Irisas Majores lomā (no kreisās) un Jana Ļisova Dagnes lomā. Foto – Kristaps Kalns

sturo dažas varoņu īpašības, piemēram, Ķurzēna neveiklību izceļ pārāk lielais uzvalks, Dagnes aizraušanās ar lauku dzīvi – tamborēta jaciņa, Majora kundzes bagātību – elegants kažoks. Surģenieku laulātā pāra miesas ir uzkrītoši polsterētas.

Izrādes stilistiku lielā mērā nosaka Sintijas Skrābes horeogrāfija, kas izpaužas ne tikai deju ainās, bet jau no paša sākuma galvenajiem varoņiem ar sinhronizētām kustībām mēģinot iekarot Surģenieku namu, kā arī vēlāk, piemēram, Surģenieku tēva un dēla dialogu groteski izkāpinot un liekot abiem pārvietoties pa grīdu. Deja ir vēl viens veids, kā atklāties raksturiem un nolūkiem, un vairāki aktieri prot šo iespēju izmantot.

TEKSTA BRAVŪRĪGUMS

Režisorei nav izdevies ieviest vienotu spēles stilu, ja vien tāds vispār ir bijis nolūks.

Ir skaidrs, ka izkāpināta groteska palīdz attaisnot autora fantāzijā savirknētos notikumus, kam jau sižeta līmenī piemīt ironiska ekstravagance, taču Raimonds Celms Visvalža lomā un lielā mērā arī Elza Rūta Jordāne kā Nikolīne nekādu formas izkāpinājumu nerespektē. No galveno varoņu vīrišķās trijotnes pārliecinošākais pašlaik ir Rūdolfs Sprukulis Mārtiņa Ķurzēna lomā. Tas nav tikai neveikls provinciālis ar malēnieša akcentu, ne tikai cilvēks, kurš visveiksmīgāk izveido karjeru un izmanto aprēķina laulības mērķa sasniegšanai. Izrādes beigās dialogos ar Lauras Siliņas Grizeldu un Matīsa Kučinska Pāvilu Epaltu Rūdolfs Sprukulis savu varoni parāda kā labestīgu cilvēku, un viņa iepriekš izteiktās nievas it kā tikai naudas dēļ apprecētajai sievai izkūst, uzzinot, ka viņa ir gaidībās. Anšlava Eglīša un Klāva Meļļa teksts gan turpina šķist bravū-

rīgs, topošajam tēvam spriedelējot, kā viņš savam dēlam varētu mācīt, «kādus skukus aplidot, kā mantu apgrozīt», taču aktieris ieliek sava varoņa balsi zināmu briedumu un – jā, arī cilvēcisku siltumu. Labi, ka režisore izšķīrusies augumā samērā nelielajam aktierim piešķirt tieši šo lomu, nevis Grizeldas jaunākā brāļa Imālīna lomu, kas liktos diezgan loģiski un ko Rūdolfs Sprukulis arī bez problēmām nopelētu, taču Paulas Pļavnieces izrādē pusaudzi ar atzīstamu organiku atveido īsts pusaudzis Gustavs Švēdenbergs (citā vakarā arī Pauls Jēkabs Eldridžs).

Matīss Kučinskis Epalta lomā visu dara atdevīgi un mērķtiecīgi, bet pirmizrādē vēl pagrūti bija uztvert viņa tēla kodolu. Viņš vienlaikus it kā ir izdomājis plānu, tomēr nespēj to realizēt bez pašlepnuma, un, skatoties, kā Lauras Siliņas šplīnīgā Grizelda terorizē Igora Šelegovska Ati Du-

šeli, Epalts iedegas zināmā spītā un, iespējams, tēlotā, iespējams, tomēr patiesā pašlepnumā. Viegls laupījums būtu Grizeldas jaunākā māsa, taču Epalts šo ceļu nolemj neiet. Taču vai viņa jūtas pret mašīnrakstītāju Nikolīni ir patiesas vai arī tās uzkurina fakts, ka uz viņas labvēlību Epaltam ir sāncensī? Otro sezonu pēc kārtas Elza Rūta Jordāne atveido liktenīgo sievieti, pēc kuras tvīkst vismaz trīs vīrieši, tikai Nikolīnei nav jācieš kā Blaumaņa Kristīnei.

Igoris Šelegovskis savu varoni iekrāso pēc vienkāršas shēmas – līdz kāzām verdziska padāvība, pēc tām – provinciāla augstprātība un rijība tiešā un pārnēstā nozīmē. Taču nav izskaidrojams, kāpēc nupat vēl tik lepnā Grizelda to piecieš, kas liek viņai kļūt tik pakļāvīgai un kaut kādā ziņā apjukusai – tiešām priekšstati par precētas sievas statusa pakārtotību vīra gribai? Laura Siliņa cilvēciskas krāsas savai varonei piešķir tikai izrādes beigās, jau minētajā dialogā ar Ķurzēnu. Otrā māsa Dagne Janas Ļisovas atveidojumā iegūst raksturlomai piemērotu neoforsētu komismu, šķietamu biklumu kombinējot ar temperamentu, kas atklājas dejā.

Līdz detaļām izslīpētu mājskolotāja Cēzara Šeturiņa tēlu izvirpinājis Matīss Budovskis, tomēr neviens cits šādā atslēgā nespēlē, tāpēc šis aktierdarbs paliek savrups. Jau romānā un attiecīgi dramatizējumā aktīvā darbībā netiek iesaistīta bagātā konsula meita Iriša Majore, tāpēc par Agati Mariju Bukšu varam teikt tikai to, ka viņa tur bija, un vienlaikus pateikties radošajai komandai, ka tā nav mēģinājusi šo tēlu padarīt par klusējošu karikatūru, ko Eglīša dotais raksturojums, starp citu, pieļautu. No Egonas Dombrovskas un Daigas Gaismiņas Surģenieku pāra lomā netiek prasīts nekas vairāk par tipizētu, mazliet aprobežotu bagātu vecāku atveidošanu, tāpat ir ar Egila Melbārža un Eviņas Krūzes Majoru pāri.

Gribētos skatīties *Ļīgavu medniekus* ar aizrautību un priecāties par aktieru organisku darbošanos. Varbūt pēc laika izdosies ko tādu izbaudīt. ■

ĻĪGAVU MEDNIEKI

Nacionālajā teātrī 17.IX–22.XI
Biļetes *Biļešu paradīzes* tīklā EUR 21–45

NACIONĀLAIS

Ritas Aksenokas personībai veltītās triloģijas otrā daļa

Principiāla nostāja

Jānis Joņevs • Roberts Dauburs

Pirmizrāde 22. septembrī

Latvijas Nacionālā teātra Jaunajā zālē

Tuvākās izrādes: 25., 30. septembrī, 4., 14., 28. oktobrī

Biļetes: www.bilesuparadize.lv • www.teatris.lv

